

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησιαί.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

4 Σεπτεμβρίου 1877

ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Συνέχεια ἰδὲ σελ. 545.

Η΄

Ὅπως νοήσωμεν τί εἶναι ἡ ἔλλογος κατάταξις τῶν ὄντων, ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ εἴπωμεν τί σημαίνει ἡ λέξις ὄν, τὴν ὁποῖαν μετεχειρίσθημεν μέχρι τοῦδε χωρὶς νὰ τὴν ὀρίσωμεν, διότι ὁ ὀρισμὸς αὐτῆς εὐκολώτερος ἀποθάνει μετὰ τὰ προεκτεθέντα.

Εἶπομεν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτι τὰ ἐκτὸς γίνονται ἡμῖν καταληπτὰ διὰ τῶν ἐντὸς. Τί ὑπάρχει ἐντὸς ἡμῶν; Ἐν μέρει τὸ ἠξεύρομεν. Ὑπάρχει μία, ταυτούσιος, αὐτενεργὸς καὶ ἔλλογος δύναμις ἀγγέλλουσα τὴν ὑπαρξίν τῆς διὰ ποικίλων φαινομένων. Ἀλλὰ δύναμις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὄντα, ἂν καὶ δὲν ἔχει τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τοῦ πνεύματος ἀναγνωρίζουσι, ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς ὕλης δὲν ἐξηγοῦνται εἰμὴ διὰ τινος ἐντὸς αὐτῆς ἐνεργούσης δυνάμεως. Ὑλῆ καὶ δύναμις εἶναι τὰ δύο πρῶτα στοιχεῖα πάσης περὶ τὴν φύσιν θεωρίας, καὶ τινες τῶν περὶ τὴν φύσιν φιλοσοφούντων καὶ αὐτὴν τὴν ἔκτασιν, εἰς ἣν ἀνάγεται πᾶσα ὕλη, θεωροῦσιν ὡς τι σύμπλεγμα δυνάμεων, ὥστε κατ' αὐτοὺς ὅλη ἡ φύσις δὲν εἶναι εἰμὴ συνένωσις καὶ συνδιάταξις ποικίλων δυνάμεων.¹ Αἱ ἐν τῇ ὕλῃ δυνάμεις φαίνονται τῶντι ποικίλαι, ἂν καὶ κατὰ τὰς τελευταίας φυσικὰς θεωρίας μία καὶ μόνη δύναμις ὑπάρχει καὶ ἡ αὐτὴ πάντοτε, κινουσα διαφοροτρόπως τὰ ὑλικά μέρη, καὶ διὰ τῆς κινήσεως ταύτης παράγουσα πλεῖστα φαινόμενα, τὴν θερμότητα, τὸν ἠλεκτρισμὸν, τὸν μαγνητισμὸν, τὸν ἥχον, τὸ φῶς, ἅτινα φαίνονται διάφορα, ἀλλ' ἔρχονται οὐσιωδῶς ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς.² Ἀγνοοῦμεν ἂν τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἐνοποίησιν ὅλων τῶν φυσικῶν δυνάμεων θὰ ἐπεκτείνωσιν αἱ περαιτέρω πρόοδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μέχρι τῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν φαινομένων ἀνάγουσαι καὶ τὸν ὀργανισμὸν, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς ποικίλας αὐτῆς ἐνεργείας εἰς χημικοὺς καὶ μηχανικοὺς συνδυασμοὺς, ὡς ἀξιοῦσι τινὲς τῶν ὑ-

λιστῶν ἀλλ' ὅπως δήποτε, εἴτε μία μόνη δύναμις ὑπάρχει, εἴτε πλείονες, ἡ δύναμις εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον οἰουδήποτε ὄντος, τὸ στοιχεῖον ὑπερ ὑποθέτουσι τὰ ἄλλα, ὅπερ ὑπὸ τὰ ἄλλα πρέπει νὰ ὑπάρχη, ὅπερ κεῖται ὑπ' αὐτὰ, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων λέγεται ὑποκείμενον, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων ὑπόστασις. Τὴν ὑπαρξίν τῆς ὑποστάσεως δὲν γνωρίζομεν δι' ἀμέσου ἀντιλήψεως, ἀλλὰ τὴν περὶ αὐτῆς βεβαιότητα ἐπιβάλλει ὁ λόγος, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται καὶ νοούμενον πρὸς διαστολὴν τοῦ φαινομένου ἄλλως, τὰ φαινόμενα θὰ ἦσαν ἄνευ αἰτίου, ὅπερ ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος. Ἄρα ὄν εἶναι πᾶσα ὑπόστασις ἀγγέλλουσα ἑαυτὴν διὰ τινων φαινομένων ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ.—Τί εἶναι ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος; Εἶναι δύο στοιχεῖα ἀχώριστα τῆς ἐννοίας τοῦ ὄντος. Οὐδὲν ὄν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Ἐὰν εἶναι, εἶναι ἐν τινι σημείῳ τοῦ τόπου καὶ ἐν τινι στιγμῇ τοῦ χρόνου. Ὅσῳ καὶ ἂν πολλαπλασιασῶμεν τὰ ὄντα, πρέπει νὰ προὑπάρχη πάντοτε τόπος καὶ χρόνος δι' αὐτὰ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος εἶναι δύο προηγούμενοι καὶ ἀπαραίτητοι ὅροι πάσης ὑπάρξεως, καὶ διὰ τοῦτο παρίστανται εἰς τὸ πνεῦμα ὡς δύο ἄπειρα περιέχοντα πάντων τῶν δυνατῶν ὄντων. Τὴν βεβαιότητα περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν δύο τούτων στοιχείων ἐπιβάλλει ἐπίσης ὁ λόγος, διότι περιέχονται εἰς τὴν ἐννοιαν τῆς ὑπάρξεως, ὡς ἄνευ αὐτῶν τὸ ὄν δὲν θὰ ἦτο ὅ,τι εἶναι, ὅπερ ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀρχὴν τῆς ταυτότητος.—Ἐὰν δὲ τώρα συνενώσωμεν τὰ πρῶτα ταῦτα στοιχεῖα τοῦ ὄντος, τὴν ὑπόστασιν, τὴν ἐξωτερίκευσιν ἢ μορφήν αὐτῆς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, μὲ ἐκεῖνον τὸν συνδυασμὸν αἰτίων, μέσων καὶ τελῶν, τὸν ὁποῖον ὀνομάσαμεν ἔλλογον τάξιν τῶν ὄντων (Ἀριθρ. ζ'), εἰς ἣν ὑπόκεινται πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἡτις εἶναι ἀχώριστος τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἔχομεν πλήρη καὶ καθαρὰν τὴν ἔλλογον ἐννοιαν τοῦ ὄντος, ὅπερ εἶναι ἐπομένως ὑπόστασις σχετιζομένη πρὸς τινα μορφήν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ ὑποκειμένη εἰς τινα τάξιν.

Ἡ ἐννοια αὕτη τοῦ ὄντος εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βᾶσις πάσης ἐλλόγου, κατατάξεως, ὡς θέλομεν ἰδεῖ μετ' ὀλίγον ἀλλὰ πρὶν ἄς ἴδωμεν τίνι τρόπῳ ἡ ἐννοια αὕτη συνδυάζεται μετὰ τῶν

1. Περὶ τοῦ καθολικοῦ τούτου δυναμισμού ὄρα τὸ σοφὸν σύγγραμμα τοῦ κ. Magy: De la Science et de la Nature, ou Essai de Philosophie première.

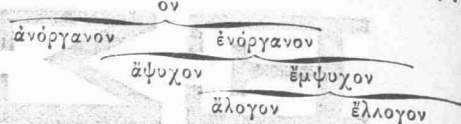
2. Ὁρα Groive, Correlation of forces.

ἄλλων ὅσας ποριζόμεθα ἔξωθεν διὰ τῆς ἀντιλήψεως καὶ ἔσωθεν διὰ τῆς συνειδήσεως.

Εἴπομεν ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου ἄρθρου ὅτι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς δυνάμεις ἐλλόγου ὑποστάσεως, εἶναι ἔλλογοι, καὶ ἐνεργοῦσιν ἐν ἡμῖν ἄλλως ἢ ἐν τοῖς κτήνεσι, καθ' ὅσον ἡ ἀντίληψις, ἡ προσοχή, ἡ σύζευξις, ἡ μνήμη, ἡ ἀνάμνησις λειτουργοῦσιν ἐν ἡμῖν μετὰ λόγου. Καὶ πραγματικῶς ὁ λόγος συμπληροῦ καὶ ρυθμίζει πασῶν τῶν δυνάμεων τούτων τὴν ἐνέργειαν. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀντίληψιν παρέχει τὸ στοιχεῖον τῆς ὑποστάσεως, οὗ δὲν ἀντιλαμβάνομεθα διὰ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' ὃ ἐπιβάλλει ὁ λόγος, καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, ἅτινα ἐπίσης ἐπιβάλλει ὁ λόγος. Εἰς δὲ τὴν σύζευξιν παρέχει τὸν ἐσωτερικὸν ἐκείνουν σύνδεσμον δι' οὗ αἱ ἔννοιαι συννοῦνται, καὶ συνδιαμένουσι, καὶ ἀμοιβαίως ἐγείρονται διὰ τῆς μνήμης καὶ ἀναμνήσεως, καὶ οἱ πολλοὶ καὶ διάφοροι νόμοι τῆς συζύξεως οὓς ἔθηκαν οἱ ψυχολόγοι ἀνάγονται εὐκόλως εἰς ἓνα καὶ μόνον, τὴν ἐνότητα τῆς ἐλλόγου ἐνοίας τοῦ ὄντος. Καὶ τῶντι αἱ ἔννοιαι συνδέονται πρὸς ἀλλήλας καθὼς συνδέονται τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνοίας ταύτης, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐννοια λ.χ. γεγονότος τινὸς ἀνακαλεῖ τὴν ἐννοϊαν τοῦ τόπου ἢ τοῦ χρόνου ἐν οἷς ἐγένετο, ἢ τοῦ αἰτίου αὐτοῦ, ἢ τοῦ ἀποτελέσματος, καὶ οὕτω καθεξῆς ὥστε πραγματικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὸ κέντρον καὶ ἡ φωτοβόλος ἐστὶν τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἔλλογος ἐννοια τοῦ ὄντος, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέει πᾶσα ἡ φιλοσοφία καὶ πᾶσα ἐπιστήμη.¹

Εἶναι δὲ ἡ ἐννοια αὕτη ἀρχὴ καὶ βᾶσις πάσης κατατάξεως, διότι ὅπως δῆποτε καταταχθῶσι τὰ ὄντα, καὶ ὅσα καὶ ἂν διαιρεθῶσι καὶ ὑποδιαιρεθῶσιν αἱ τάξεις αὐτῶν, ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ τρόπος τινὰ ἡ ρίζα πάσης διαιρέσεως καὶ ὑποδιαιρέσεως θέλει εἶναι πάντοτε ἡ κοινὴ φύσις ὄλων τῶν ὄντων οἷα δηλοῦται ἐν τῷ προεκτεθέντι ὀρισμῷ. "Ὅπως δὲ ἴδωμεν πῶς γίνεται ἔλλογος κατατάξις ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἐνοίας ταύτης, ἃς ἐνθυμηθῶμεν ὅσα εἴπομεν ἐν τῷ γ' Ἄρθρῳ.—Πραγματευόμενοι περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐνότητος, καὶ ἵνα βεβαιωθῶμεν ὅτι ἐν ἡμῖν μόνον ὑπάρχει, διήλθομεν τὰ διάφορα βασίλεια τῆς φύσεως, καὶ εἶδομεν ὅτι ὑπάρχει φύσις νεκρὰ καὶ ἀνόργανος, ὑπὲρ αὐτὴν ἐνόργανος καὶ ζῶσα, ὑπὲρ ταύτην φύσις ἔμψυχος, καὶ ὑπεράνω τῆς ἔμψυχου φύσεως ἔλλογος. Ἄλλ' ἤδη ἤξεύρομεν ὅτι ἐν ἐκάστῳ τῶν βασιλείων τούτων ὑπάρχουσιν ὄντα, καὶ μὲ διάφορα ἀλλήλων κατὰ τινα προσόντα, ἀλλὰ καὶ ὅμοια κατὰ τινα ἄλλα, καὶ ἵνα παραρῆσωμεν ὕλικῶς τὰς σχέσεις ταύτας τῶν μεταξὺ αὐτῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφο-

ρῶν, δυνάμεθα νὰ χαράξωμεν τὸ ἐξῆς διάγραμμα·

Τὸ διάγραμμα τοῦτο εἶναι ὁ τύπος πάσης ἐλλόγου κατατάξεως. Πῶς δὲ ἐγένετο ἡ κατατάξις αὕτη; Διὰ τῆς ἀφαιρέσεως στοιχείων τινῶν κοινῶν εἰς πολλὰ ὄντα καὶ τῆς γενικεύσεως, ἢτοι ταυτοχρόνου συνενώσεως αὐτῶν ἐν μιᾷ ἐννοίᾳ, ἣν ὀνομάζομεν *γενικὴν* καὶ ὑπάγομεν εἰς τὴν γενικωτάτην ἐννοϊαν τοῦ ὄντος. Παρατηρήσαμεν δηλαδὴ ὅτι εἰς τι δὴν ὑπάρχει ἐκείνη ἡ σύμπνοια ποικίλων ἐνεργειῶν ἣν ὀνομάζομεν ὀργανισμὸν, καὶ ὅτι ἡ σύμπνοια αὕτη δὲν ὑπάρχει μόνον εἰς τὸ δὴν τοῦτο, ἀλλ' εἰς πλείονα, καὶ ἀπεσπάσαμεν νοερῶς τὸν κοινὸν τοῦτον χαρακτῆρα ἀπὸ τῶν ἄλλων μεθ' ὧν συνυπάρχει ἐν τῇ φύσει καὶ δι' αὐτοῦ ἐμορφώσαμεν ἰδιαιτέραν τάξιν τῶν ὄντων, ἐν ἣ συμπεριελάβομεν πάντα τὰ ἔχοντα ὀργανισμὸν, καὶ ἐν ἄλλῃ ἐθέσαμεν τὰ μὴ ἔχοντα, καὶ οὕτως ἐμορφώσαμεν δύο γένη, τὸ ἀνόργανον καὶ τὸ ἐνόργανον, εἰς ἃ διαιρεῖται τὸ ἀνώτερον γένος δὴν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐποίησαμεν τὴν δευτέραν διαιρέσιν, τοῦ ἐνοργάνου, εἰς ἄψυχον καὶ ἔμψυχον, τὴν τρίτην, τοῦ ἔμψυχου, εἰς ἄλογον καὶ ἔλλογον καὶ οὕτω καθεξῆς. Παντοῖαι διαιρέσεις καὶ κατατάξεις δύνανται νὰ γίνωσι κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον, διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν κοινῶν χαρακτῆρων, τῆς ἀφαιρέσεως αὐτῶν καὶ συνενώσεως ἐν τινι γενικῇ ἐννοίᾳ, ἣτις ἡ ὑπάγετα εἰς ἄλλον γενικωτέραν, ἢ γίνεται ἀρχὴ νέων διαιρέσεων καὶ ὑποδιαιρέσεων. Λέγονται δὲ αἱ ἀφηρημέναι αὗται ἐννοιαὶ *γενικαὶ* διότι ἐκάστη ἀποτελεῖ γένος περιλαμβάνον οὐ μόνον τὰ ἀντικείμενα ἐν οἷς παρατηρήθη καὶ ἀφ' ὧν ἀπεσπάσθη ὁ γενικὸς χαρακτῆρ, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὅσα ἔχουσι τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα. Ἐκαστον δὲ γένος διαιρεῖται εἰς ἄλλα κατώτερα ἅτινα ὀνομάζονται *εἶδη*. Πόσον δὲ ἡ ἔλλογος κατατάξις συντείνει εἰς ἐξακριβώσιν τῶν ἰδεῶν, καὶ χρησιμεύει εἰς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, θέλομεν ἴδει ἐν τοῖς ἐπομένοις.

¹Ἐπιτομὴ συνέχου.

Π. ΒΡΑΥΛΑΣ.

Κατὰ τινα τῶν Σπαρτιατῶν ἐκστρατεῖαν ἀνυσούχουν ἐν τῇ πόλει περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης, καὶ ἀνυπομόνως περιέμενον ἀγγελίαν περὶ αὐτῆς. Σπαρτιάτιδες τινες ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρισκόμενοι εἶδον Εἰλωτα μετὰ σπουδῆς ἐρχόμενον, μία δὲ ἐξ αὐτῶν, ἥς τὰ τέκνα ἦσαν ἐν τῇ μάχῃ, ἔδραμε νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ στρατοῦ. Καὶ ὁ μὲν Εἴλωτς τῇ ἀναγγέλλει τὸν

1. Ὁρα "Τὸ ἐν καὶ τὸ δὴν" ἢ ἡ ἐνότης τῆς ἐπιστήμης", Πανδώρα, 1 Ἰανουαρίου 1870.